

Toldot – Jákob és Ézsau

Toldot Hetiszakasz tartalma תולדת

Szakaszunkban — Toldot (1Mózes 25:19–28:9.) — Jákob és Ézsau felcseperedéséről olvassunk, meg arról miként vette meg Jákob az elsőszülöttséget egy tál lencséért, és hogyan csalta ki – anyja segítségével – az atyai áldást, ami eredetileg Ézsau-nak járt volna. Közben Izsák és Rivká a filiszteusok földjén hasonló megpróbáltatáson mennek keresztül, mint annak idején Ábrahám és Sára. A szakasz végén Jákob elindul nagybátyjához, Lábánhoz Mezopotámiába, hogy lányai közül feleséget válasszon magának és egyben eltűnjön egy időre a bosszút forraló Ézsau elől.

Izsák feleségül veszi **Rebekát**. Húsz gyermektelen évet követően imáik meghallgatásra találnak, és **Rebeka** megfog. Nehéz a terhessége, mivel „a gyermekek tusakodtak a méhében”; Istentől megtudja, hogy „két nemzet van a te méhedben”, és hogy a fiatalabb uralkodni fog majd az idősebb felett. – **1Mózes 25:19–23.**

Először **Ézsau** bújik elő; **Jákob Ézsau** sarkát markolva követi. **Ézsau**ból „ügyes vadász, a mező embere” lesz; **Jákob** pedig „jámbor” ember, sátorlakó. **Izsák Ézsaut** kedveli jobban, **Rebekának Jákob** a kedvence. Egy nap, éhesen és kimerülten térvén vissza a mezőről, **Ézsau** eladja elsőszülöttségi jogát **Jákobnak** egy tál vörös lencséből készült főzelékért. – **1Mózes 25:24–34.**

Gerárban, a filiszteusok földjén Izsák nővéreként szerepelteti **Rebekát**, attól tartván, hogy esetleg valaki, aki megkívánja az asszonyt szépsége miatt, megöli érte őt. Izsák műveli a földet, kiássa a korábban apja, **Ábrahám** által ásott és a filiszteusok által betemetett kutakat, és egy sor új kutat is fúr: az első kettő birtoklásáért viszály tör ki a filiszteusokkal, a harmadik kút vizét azonban békében élvezik. – **1Mózes 26:1–33.**

Ézsau két hettita nőt vesz feleségül. **Izsák** megöregszik és megvakul, és kifejezi óhaját, hogy mielőtt meghalna, megáldja **Ézsaut**. Közben **Ézsau** távol van, hogy vadat ejtsen apjának, majd abból ízletes pecsenyét készít, **Rebeka** felöltözteti **Jákobot Ézsau** ruháiba, finom étket készít a kecskegidákból, és beküldi vele **Jákobot** atyjához. **Izsák** megáldja **Jákobot** „az ég harmatával és a föld kövérségével” és a fivére feletti uralommal. Amikor **Ézsau** visszatér, és a csalásra fény derül, **Izsák** csupán annyit tehet síró fiáért, hogy megjósolja: **Ézsau** a kardja után fog élni, és amikor **Jákob** elbotlik, elveszti uralmát a bátyja felett. – **1Mózes 26:34–27:41.**

Jákob elhagyja **Cháránt**, menekülve **Ézsau** haragja elől és hogy feleséget találjon magának anyja bátyjának, **Lábánnak** családjából. **Ézsau** vesz magának egy harmadik feleséget is, **Máchálátot**, **Ismáél** leányát. – **1Mózes 27:42–28:9.**

שבת שלום

Hetiszakasz: Toldot (תולדת)

A világban élő sok millió ember nem csak külsőleg más, mint a többiek, hanem belső tulajdonságaik is különbözőek. Vannak veleszületett tulajdonságok, és vannak, amiket életük során maguk építenek szabad akaratukból. Azokkal a tulajdonságokkal szemben, melyeket szabadon választanak, a veleszületett tulajdonságok nincsenek az ellenőrzésük alatt. Ezeket a tulajdonságokat a szülőktől öröklik a génekben. Ezek általában olyasmik, amik nyíltan vagy rejtetten a szülőkből is ott vannak.

Ebben a hetiszakaszban olvasunk **Rebeka** terhességéről az ikrekkel, akik egyáltalán nem hasonlítanak egymásra. **Jákob** és **Ézsau**. Egyikük olyan ember lett, aki a sátorban ül, a másik pedig olyan, aki vadászik. Már anyjuk hasában is különböző hajlamaik voltak. **Jákov** ki akart mászni anyja hasából, amikor az a **Szentély** közelében sétált, és **Ézsau** akkor akart kijönni, mikor a mező közelében sétált. Nagyon furcsa, hogy **Ézsau**nak ilyen természetes vágya volt a vadászatra, hiszen, ha felnőtt férfiként vonzódni kezd a **harchozóléshez**, szülei nemtetszése ellenére, az érthető, és lehetne mondani, hogy maga választotta, igaz? **DE** mégis, hogy lehet, hogy **Izsáktól**, aki igaz ember volt és teljes szívében Istennel kapcsolatban állt, ilyen sóvárgást örökölt a rossz dolgok iránt, hogy már az anyaméhben is jelen volt ez benne?

Azért tanulságos ezt a kérdést megvitatni, mert itt kiderül, hogy mindenki okkal és céllal születik olyannak, amilyen, és nincsen rossz gyerek. Ugyanis **Isten** különböző feladatokat ad az embereknek, különböző tulajdonságokkal ruházta fel őket ahhoz, hogy az életükben teljesítsék a feladataikat. Van, akinek jó és szelíd jellemet ad, gyenge és passzív beállítottságot. Ők azok, akinek könnyű mindig a jó úton menni, és a rossztól elzárkózni, arról tudomást sem venni, hisz semmi hajlamuk a rosszra, és nem is érintkeznek vele, csak mindig adagolnak még egy kicsi és még egy kicsi jót az előzőekhez. Ez az élet csendes és biztonságos, mint a sátorban üldögélés. Aztán van az, akinek Isten olyan tulajdonságokat adott, hogy természetüknél fogva keresik a rosszat, ismerik, hajlamuk van rá, és sokszor találkoznak is vele, mert nekik az a dolguk, hogy ezzel megküzdjenek, és felülkerekedjenek. Ők a harcosok, akiknek a nehezebb feladat jutott, a sokszor elbukók, és mindig felállók, akik a saját belső démonjaikkal éppúgy küzdenek, mint a világban jelen levő gonosszal. és ha sikerül, akkor a gonoszságból is ki tudják hozni a maximális jót.

Jákobnak a gyenge és passzív természete megkönnyítette a dolgát, hogy szelíd „sátorban ülő” emberré váljon, míg **Ézsau** szembe kellett néznie a rosszal. Nem azért, hogy a gonoszság rabjává váljon, hanem éppen ellenkezőleg, hogy a kísértésekkel megküzdve legyőzze azt. Ez **Isten** egyik kedvenc dolga: amikor az ember megküzd a kísértésekkel, és győztesként kerül ki a rossz ösztöneivel vívott harcban.

A reggeli imában kérjük Istent, hogy „**ne vigyél kísértésbe**” = „**ál távinu lidéj niszájon**”, mert nem akarjuk, hogy próbára tegyen minket és ellenállóképességünket, főleg nem a nekünk és rossz ösztöneinknek oly kívánatos helyzetekben! Tudjuk, hogy jobb is, ha nem kerülünk olyan helyre és helyzetbe, ahol nem biztos, hogy képesek leszünk uralkodni magunkon, mind lelkileg mind szellemileg.

Chaim Shaul Glitzenstein rabbi

Ez a kiadvány Szent szövegek idézeteit és azok magyarázatait tartalmazza. Kérjük ne dobja ki!
TALMUD TORA Alapítvány számlaszáma: 11705008-20413002-00000000

Bernie Fox ortodox főrabbi: Toldot kommentár

Miért nem érdekelte Észávot az elsőszülöttség? Érdekelte-e Jákopot a vagyon és a hatalom? Hány áldás van összesen? Kinek mi a feladata a testvérek közül?

Bármilyen is legyen pontosan az étel, amelyet **Jákob** készít és amelyet lencsének szokás fordítani, több értelmező szerint is egyszerű fogásról van szó, olcsó táplálékról.

Ávrám ben Mose, Maimonidész a nagy középkori zsidó filozófus fia szerint ez a kulináris visszafogottság arról tanúskodik, hogy **Jákopot** az anyagi kérdések nem érdekelték különösebben, spirituális késztetései sokkal erősebbek voltak, semhogy ne legyen számára mindegy, mit eszik.

Ézsau is szinte mindegy, de más okból: a lényeg, hogy egyen. **Ézsau** az érzéki késztetések, bár nem gurmand, nagyon is befolyásolják, irányítják, könnyű szívvel mond le az elsőszülöttség jogáról, ha hozzájuthat a nem túl különleges vörös valamihez és befalhatja. Az elsőszülöttség spirituális dimenziói, a vele járó feladatok, az, hogy Ábrahám szellemi örököse legyen és tovább vigye hitét, nem izgatja.

A háttérben felsejlik a megoldás a figyelmes olvasó számára: a konfliktus könnyen elkerülhető, mert a testvérek nem ugyanazt szeretnék. Ha ki-ki viszi azt, ami neki kell, már létre is jöhet a **win-win** szituáció.

Jákob és **Észáv** azonban még nem tudja, mit szeretne, úgyhogy **Jákob** beöltözik majd **Észávnak** és kicsalja apjától az áldást, amely főleg a vagyonnal és a hatalommal foglalkozik. Valami olyat vesz el apja megtévesztésével, ami nem az övé és éppen ezért nincs is rá szüksége. Amikor távozni kényszerül éppen emiatt, apja ismét megáldja, ezúttal már Ábrahám hitének örökösévé teszi, megkapja a saját áldását.

A történet segít megérteni, milyen kár téves célkitűzések érdekében vitatható módszereket igénybe vennünk, mennyivel szerencsésebb felismerni, mire vagyunk ténylegesen hivatva, mi az, amiért elég csak önmagunkká lennünk.

עם ישראל חי

Háború Izraelben: Összefoglaló

A **Visegrád 24 X-oldalán** osztott meg egy 45 másodperces **videót**, amelyen az látható, hogyan próbálják meg elhagyni **Gáza** északi részét a civilek, és délre menekülni. Hozzáteszik, hogy a **Hamász** ezt nem hagyja, tüzet nyitott rájuk, hogy megakadályozza próbálkozásukat. „**Emberi pajzsokat akarnak, hogy megvédjék őket**” – teszik hozzá.

A **libanoni Hezbollah** militáns csoport vezetője szombaton közölte, hogy harcosai új fegyvereket, köztük egy nehéz robbanófejjel ellátott rakétát vetettek be a **libanoni–izraeli** határ mentén folyó harcokban, hozzátéve, hogy továbbra is arra fogják használni a feszült határvonalat, hogy nyomást gyakoroljanak Izraelre – közölte a **The Guardian**. - **Szajjid Hasszán Naszrallah** az **Izrael** és a **Hamász** közötti háború miatt az **Egyesült Államokat** is bírálta, mondván, hogy ez az egyetlen ország, amely megállíthatja **Izrael** széles körű offenzíváját a **Gázai** övezetben, de nem teszi meg.

Az **Izraeli Védelmi Erők** szerint új taktikát alkalmaznak, hogy a **Gázai** övezetben zajló harcok közepette gyors hírszerzési információkkal lássák el a csapatokat. A katonai hírszerzési igazgatóságon belül tucatnyi kis csapat működik, amelyek a **Gázában** tevékenykedő egyes hadosztályokkal és dandárokkal dolgoznak együtt. Az első alkalommal alkalmazott csapatok feladata, hogy a **Katonai Hírszerzési Igazgatóságon** és más ügynökségeken belüli különböző forrásokból származó hírszerzési információkat összegyűjtsék, és azokat a helyszínen lévő erők számára hozzáférhetővé tegyék – számolt be a **The Times of Israel**.

A **Shin Bet**, az **izraeli belbiztonsági szolgálat** egy korábbi magas rangú tisztviselője szerint mind a **Hamász**, mind az **izraeli hírszerzés** csak „**gázai metrónak**” nevezi a hálózatot, és az al-Sifa alatt lévő épületegyüttest a **New York-i** metró egyik fő csomópontjához hasonlította. A volt **Shin Bet**-tisztviselő és két másik **izraeli** tisztviselő szerint a komplexum több emelet mélyen van, és külön helyiségek vannak kialakítva találkozási tartására, lakóterületeknek és raktáraknak.

Átlépték a határt a **Hamász** iszlamista terrorszervezetet mellett kiálló, **palesztinbarát** tüntetők a rendőrséggel szembeni fellépésükkel, antiszemita szimbólumaikkal és jelszavaikkal, közölte **Nancy Faeser német belügyminiszter**. A múlt heti tüntetések közül különösen az **észak-rajna-vesztfáliai Essenben** tartott tüntetés verte ki a biztosítékot, ahol a tüntetők iszlám terrorállamot, kalifátust követeltek, és **Izrael** megsemmisítését sürgették – írja az **Infostart**.

Az **Izraeli Védelmi Erők (IDF)** közölte, hogy az **Al-Sifa** kórház **MRI** épületében „**egy operatív parancsnoki központot, fegyvereket és technológiai eszközöket**” talált, amelyek a **Hamászhoz** tartoztak.

Az **Axios** hírportál információi szerint az **izraeli** kormány a kémprogramokat gyártó **NSO Group**hoz fordul, hogy a **Pegasus** megfigyelőprogram segítségével találják meg a **Hamász** terroristáit, valamint az általuk túszul ejtett civileket. Erről egy névtelenséget kérő, az **NSO** működéséhez közel álló forrás beszélt a portálnak.

Fuvarpress

Raj Tamás:

Bibliaiskola

A Biblia világképe

A héber **Szentírás** az imént megbeszélte égtájakat, összefoglaló módon, „**a Föld négy szárnya**” -ként (**arba kanfot haárec**) említi, és nem sarkaiként, mint az az európai kultúrában szokás. Úgy vélem, ez a nyelvi különbség bizonyos gondolkodás béli eltérést is tükröz: miközben az ókori ember az őt körülvevő világot statikusan látta maga előtt, addig a Biblia világképe mozgékony, dinamikus jelleget öltött. A **Földet** nem valamiféle négysarkú asztalhoz hasonlította (**gondoljunk csak Atlasz oszlopaira!**), hanem a magasban köröző madárról mintázta elképzelését.

Vajmi keveset tudunk azokról a világunkról alkotott elképzelésekről, netán tudományos nézetekről, amelyek az ókori **Izraelben** a közgondolkodást meghatározták, ám a szavak mindig megbízható képet nyújtanak azoknak az embereknek a hitéről, világképéről, akik ezeket a szavakat létrehozták. Jób könyvében, tehát a **héber Biblia** egyik viszonylag kései művében szerepel egy mondat, amelyet a szerző **Isten** dicséretére mond el, azt igazolandó, hogy a **Mindenható** csodálatos rendet, harmóniát teremtett a számunkra érthetetlen és felfoghatatlan világban. Ezért (**többek között**) így szól: „**(Isten) lebegteti a Földet a semmiben**” (**Jób könyve, 26. fejezet 7. vers**). Tehát úgy vélték a régiek, hogy a **Föld** valahol a végtelen világban száll (**mozog, kering?**), és nem tartja semmi sem (**a semmin lóg!**)

Még érdekesebb a helyzet, ha az eredeti héber szöveget vizsgáljuk meg, ugyanis ott nem a mindmáig használt, semmit jelentő **efesz** vagy **klurn** szavait fedezhetjük fel, hanem egy olyan mesterségesen összetett szót, amely csak egyszer és csak itt fordul elő a **Szentírásban**. (**Az ilyen szavakat a tudomány, görög eredetű szóval hapax legomenon (= egyszer olvasható)** névvel illeti.

Ez a különös, összetett szó **blimá** voltaképpen két részből áll: ez a két rész, önállóan igen gyakran előfordul a **Szentírásban**. A **bli fosztóképző** („**tlan-tlen**”, „**nélkül**”), míg a **má** lehet **kérdőszó** (**mi?**), vagy **bizonytalanságot** kifejező határozószó („**valami**”, „**bármí**”). A kettő együtt azt a fogalmat kívánja meghatározni, amit nem ismerünk, a mi tárgyaink, fogalmaink ott nem léteznek, nincsenek emberi „**valamik**”, levegő sincs, még a semmi sincs. **Mi ez, ha nem az úr?** Márpedig, ha ez a fogalom valóban létezett, merőben komoly tudományos szemlélet kellett legyen **Izraelben**.

Kíséreljük meg így, helyesen lefordítani a félmondatot: „**(Isten) a Földet az úrben lebegteti**”, vagy „**az úrbe függeszti fel**”. Meg kell tehát állapítanunk, hogy az ókori **Izraelben** létrehoztak egy olyan különös szót, amellyel az úr fogalmát lehetett leírni. Mindezt azt mutatja, hogy az **izraeli** szellemi életben (**talán éppen a vallás hatására**)

EMBERBARÁT HETILAP NAGY FŰVÁROS ZSINAGÓGA

ב"ה

Raj Tamás:

Bibliaiskola

egy a ptolemaioszi (**geocentrikus**) világképnél sokkal modernebb, tudományosabb világkép is megjelent.

A **Biblia** világképének felderítéséhez nem kevésbé érdekes megvizsgálni az imént tárgyalt, **Jób** könyvéből idézett mondat másik felét: „**kinyújtja északot a káosz felé**”. Nem könnyű megérteni ezt a félmondatot. Tudnunk kell azonban, s ezt tárgyaltuk is az előbb), hogy a **héber cafon** (= **észak**) az ismeretlen világot is jelölheti a **bibliai** nyelvben és gondolkodásban. S ha így vesszük, talán arra lehet gondolnunk, hogy a régiek megéreztek a „**táguló világegyetem**” jelentőségét. Legalábbis azt, hogy **Isten** jótékony hatására, az ismeretlen világ egyre nagyobb és nagyobb teret nyújt számunkra. A **héber tolni szót** nem véletlenül fordítottuk káoszként, hiszen ugyanez a kifejezés található a **Szentírás** elején, a teremtés előtti őskáosz, a sokak (**még Arany János**) által is idézett tohuwabohu fordulatában. A teljes **bibliai** mondat fordítása: „**Kinyújtja (Isten) az ismeretlent a káosz fölé, s a Földet az űrben lebegtetí**”.

Találunk viszont a **Bibliában** egy olyan mondatot is, amelyet — erősen félreértve — idéztek korábban, s ez a félreértés egészen más képet nyújtott a **Szentírás** és az ókori **Izrael** világképéről. Amikor röviddel a honfoglalás után, a **gibeoni** csatában **Izrael** legyőzte a kánaániakat, **Jósua** diadaléneket írt. Ennek a győzelmi dalnak csupán kezdő sorait közli a **Szentírás**, mivel - s ezt is említettük már — az idézet egy időközben elveszett könyvből való.

„**Némulj el, Nap, Gibeonban, és te Hold, az Ajalon völgyében! S elnémult a Nap, és megállt a Hold, míg bosszút nem állt a nép ellenségei fölött. (Nemde, meg van írva ez az Igazak könyvében?) Megállt a Nap az ég közepén, s nem sietett le-
szabni, mintegy teljes nappalon át**” (Jósua könyve, 10. fejezet 12-13. vers).

Azt hiszem, nem kell különös művészi érzék ahhoz, hogy megérezzük, itt egy (**igen szép és sajnálatosan töredékben maradt**) irodalmi emlékekkel van dolgunk. S persze nem kell szó szerint vennünk a költői képet. A **Vatikán** azonban mégis felhasználta ezt az idézetet a **geocentrikus** világkép igazának bizonyítására. Sőt, **Jósua** művészi sorait érvként használták fel **Galilei** híres perében, hogy - úgymond - a **Nap forog a Föld körül**. A tudósnak, hogy istengyalázással ne vádolhassák, tanításait vissza kellett vonnia.

עַם יִשְׂרָאֵל חַי

LITTNER GYÖRGY: MÓZES ÉLETE MAI SZEMMEL

MÁSODIK BESZÉD 4.

Mózes most a családi életről tanít. A férfinak mindig tisztelnie kell a nőt. Előfordulhat, hogy a csata után ottmarad árván egy nő, mert megölték a családját. Ilyenkor a férfi, aki foglyul ejtette őt rendelkezik vele. Két lehetősége van:

„Ha látsz a foglyok közt egy szép külsejű nőt és megkedveled és el akarsz venni feleségül: akkor vidd el őt házádba és nyírja le haját és gondozza körmeit; és távolítsa el fogságbeli ruháját, maradjon házában és sirassa apját és anyját egy teljes hónapon át és csak azután menj be hozzá és légy a férje és legyen ő a te feleséged. És lesz, hogyha majd nem kedveled, bocsásd el szabadon.”

Ilyen tisztességes bánásmód nem volt jellemző a foglyokkal, sőt a mai napig is látjuk, hogy mit művelnek a győztesek az elfogott nőkkel. Megerőszakolják őket, aztán vagy megölik, vagy elzavarják, ha túléli a kegyetlenkedéseket. A zsidó erkölcs mintaadó lehetne a nőkkel való bánásmódnak.

Érdekes az, amikor egy férfinak két felesége van, és mind a kettő fiúgyermekkel ajándékozza meg az apát, aki nem egyformán szereti a két nőt. Nem tehet kivételt az elsőszülöttségi jogban. Hiába gyűlöli az egyiket és szereti a másikat, amelyik előbb jött a világra az lesz az örökös. Ragyogó példa erre **Lea** és **Ráhel** esete, amikor **Jákob Ráhelt** szerette jobban, mégis **Lea** fia **Reuben**, az elsőszülött számított az örökösnek.

A zsidó temetési szokásokról is mond **Mózes** tanítást:

„Ha valakin halálbüntetéssel járó bűn lesz és kivégzik és fölakasztod holttestét egy fára, ne hagyd holttestét éjjelen át a fán, hanem el kell temetned őt aznap, mert Isten átka a fölakasztott; meg ne tisztátalanítsd földedet, amelyet az Örökkévaló, a te Istened ad neked birtokul.”

Ezért kell a halottainkat minél előbb eltemetnünk, mert kijár nekik a tisztelet még akkor is, ha bűnösök voltak.

Egy nagyon érdekes dolog következik, első olvasatra úgy néz ki, hogy a **Tóra** a divattal, a ruhákkal is foglalkozik. Nem mindegy, hogy egy ember milyen ruhát visel:

LITTNER GYÖRGY: MÓZES ÉLETE MAI SZEMMEL

„Ne viselje nő férfi ruháját és ne öltse magára férfi nőnek öltözékét, mert az Örökkévaló, a te Istened utálata mindenki, aki ilyen dolgokat művel.”

Valójában a divatnál sokkal komolyabb dologról van szó. Az **Örökkévaló** megteremtette az embert férfinak és nőnek. Amikor valaki ezen változtat, és férfiként nővé válik, vagy nőként férfivá az az **Isten** döntését változtatja meg! Érdemes lenne erre a tórai parancsra felhívni a világszerte elterjedt pride felvonulások résztvevőinek a figyelmét!

Nagyon szigorú családjogi törvények következnek a házasság szentségeiről:

A nászéjszaka titkának kiterítéséről van szó. Amikor egy férj megvádolja a feleségét, hogy előtte már volt más férfivel kivizsgálják az ügyet. A város véneiből álló bíróság dönt az ügyben. Amikor kiderül, hogy a vád hamis, a lány ártatlan, akkor a rágalmazó férjet kell megbüntetni és a házasság érvényben marad. Viszont, ha a vád igaz, akkor a fiatalasszony keményen megbűnhődik:

„Vezessék ki a leányt atyja házához és városának férfi lakosai kövezzék meg kövekkel, hogy meghaljon, mert aljasságot követett el Izraelben, paráználkodva atyja házában. Így pusztítsd ki a rosszat a körödből.”

Egyéb halálos ítéletek is vannak különböző házassági bűnökért. Halálra ítélik azt a párt, amikor egy férfi egy házasságban élő nővel hál. Még az eljegyzett menyasszony is hűséggel tartozik a vőlegényének, mert ha közben egy másik férfival hál, mindketten meghalnak a kövek által. Kitér a **Tóra** az erőszakra is, és a gyengék védelmére:

„A mezőn éri a férfi az eljegyzett lányt és megragadja őt a férfi és vele hál, csak a férfi haljon meg, aki vele hált, de a lánynak ne tégy semmit, mert amint valaki a felebarátjára támad és meggyilkolja, épp olyan ez a dolog.”

Humánus dolog következik a nők védelmében:

„Ha valaki talál egy hajadon leányt, aki nincs eljegyezve, és megragadja és vele hál, akkor adjon az atyjának ötven ezüst sékelt, és legyen felesége azért, mert meggyalázta; nem bocsáthatja el egész életén át.

A következő számban folytatjuk a kalandot....

EMBERBARÁT HETILAP NAGY FŰVÁROS ZSINAGÓGA

ב"ה

Daniel Tarr:

A kabbala története

XIX. rész

Természetesen ez az idő inkább csak a tudatos számára érzékelhető, vagyis az idő a tudatlanság alatt eltelt tudatosság (**a várakozás**). Az, amennyiszer a visszhang visszatértéig, a tudatos ego ki tudta volna mondani, hogy **Én** vagyok, hiszen ennyi tudatlan gömbön (**tér**) kellett átmennie az információnak.

A **Tipheret** ős-félelme, vagyis **Yesod**-ja és célja is egyben a megsemmisülés az, amikor nincsen visszhang, pontosabban szólva olyan mértékű a tudatlanság (**sötétség**), hogy nagyon sok ideig tart a válasz megérkezése. A **Tipheret** védelme a burok, az ego-t körülvevő fal. A tudat félni kezd, ha nincs visszhang, mert akkor (**érzékelése szerint**) nincs fal sem. Ez a halálfélelem, a megsemmisülés (**egyedüllét**) ami a fizikai test bomlásának, szétesésének megkezdődése után elfogja az **Én**-t. Ha az ember kitolja a határait, a falait, és nem csak a fizikai testét birtokolja, a fizikai halál nem lesz sokkhatás számára, csupán egy átmenet.

Azok az emberi lények, akik fizikai életük során, sok-sok inkarnáció végén összerakják **Tipheretjüket**, megtalálják a középpontot, haláluk után a magasabb szintű, szellemi lények közé kerülnek. Ez egyfajta lázadás, amit csak a gömb külső felületének sejtjei értenek egyelőre, mert ők látják legteljesebb mértékben a **Fényt**. Ez a lázadás -azzal, hogy ilyen minőségben Léteznek- szép lassan átterjed a környezetükre, és bomlasztja azt a sűrűséget vagy közeget, ami még nem engedi összeolvadni a két gömböt. Az angyalok számára (**akik már befogadták az alacsonyabb szintű világot és a kettőt egynek tekintik**) olyan, mintha egy hatalmas „**kéz**” középen összeszorítaná a gömböt. Ők már nem két különállónak, hanem egy „**beteg**” egésznek tekintik azt. A földi karmából (**Yesod**) fokozatosan kiemelkedő (**de még anyagi síkon élő**) emberek, mint „**ráksejtek**” (**Tipheret**), létezésükkel már egy másfajta, kevésbé anyagi világ lakói. A kézről, ami szorítja a gömböt átlépnek a gömbre és várnak a visszhangra, arra, hogy a többi fizikai lény is szétessen, és ne legyen szükségük az anyagi testre.

A karma (**Yesod**) felett, a gömb felszínén létező, a fényt már érzékelő **Tipheret**-ek fényükkel magukhoz vonzzák a többieket, ők válnak (**tudatosan**) fix ponttá és a többiek körülöttük, mint egy massa örvénylenek. Lázadásukat mindenki (**különböző tudatossági szinten**) érzékeli, ám a gömb belseje felé haladva, az ott lévő sejtek számára egyre kevésbé világos az, hogy miért és mi ellen. Ők azok, akik nem tudatosan az anyagi síkot (**pontosabban azt, amihez hozzáférnek, vagyis a Földet**) pusztítják. Azok, akik feljebbi szintre lépnek, itt hagyják tanítványaikat, akik szintén tovább lépnek és újabb tanítványokat hagynak maguk után.

A ráknak nincs ellenszere. Ha egy emberi szervezet sejtjei rákosak, az arra hívja fel az **Én** figyelmét, hogy már a sejtjei (**mint apró Tipheret**-ek) is észlelik a változást, készek

Daniel Tarr:

A kabbala története

XIX. rész

a továbblépésre, csak az Egész nem, más szóval az ember nem birtokolja (**tudatosítja**) a sejtjeit, azok pedig nélküle mennek tovább. Ha az Egész kész a változtatásra nem lesz többé harmóniatlanság, mert a sejtek és az **ÉN** újra egy egészet alkotnak.

Az emberi testen a fény legmagasabb szintű hordozója a szem. **Adam Kadmon** szemei, mint **Napok**, ameddig egyenesen néznek, addig nem látják egymást, tehát nem tudnak összeolvadni sem. Ha mindkét szem kifelé néz akkor **Tipheret**-ek (**pontosabban az egyik mindig „kisebb”, tehát Yesod mert fél**), ha egymást próbálják nézni akkor vagy harcolni (**ölni**) vagy szaporodni kénytelenek. Ez a két dolog nem választható szét egymástól, ahogy az ondósejt megtermékenyíti (**szaporodik**) a petesejtet, úgy meg is öli, mert az megszűnik petesejtnek lenni, valami mást, újabbat hoznak létre közösen. Így hoz létre egy harmadikat a két harcoló szem a homlok közepén, a **Harmadik szemet**.

A szem nem lát **360 fokos** szögben, az egyik fele mindig sötétben (**Yesod**) van. A **Harmadik szem** kiteljesedett, minden irányban fényes, elérte a **Tipheret** állapotát és képes teremteni azzal, hogy néz.

Ha világosság van, a szem teremt, megítéli, bekorlátozza azt amire néz. Ha sötétség van, a szem nem képes teremteni, a tárgyak annak látszanak, aminek ők látszani akarnak, aminek a sejtjeiket összefogó tudat láttatni akarja azokat. Egy éjszaka észlelt - nappal székre ledobott ruhakupacnak látszó- „**szörny**” sok álmatlan éjszakát okozhat egy gyereknek. Minden csak tükör, amiben megláthatjuk félelmeinket vagy önmagunkat, attól függően, hogy a gömb homorú vagy domború feléről nézzük. a dolgokat. Az **ÉN**, ha befelé néz, megtalálja saját **Yesod**-ját, ha kifelé néz, megnézheti más **Tipheret**-jét.

A fraktáloktól a káoszmágiáig

A káoszt a nemlineáris dinamika, azaz az ingerekre nem azok irányában reagáló rendszerek tudománya vizsgálja. A nemlineáris dinamika elképzelése szerint a káosz nem tökéletes szervezetlenség, vagy véletlenszerű összevisszaság, inkább mederbe terelt véletlenszerűséget feltételez. Összefüggésbe hozható a fraktálok geometriájával.

Ha a természetet vesszük szemügyre, fraktálok között találjuk magunkat. Figyeljünk meg egy egyszerű tölgyest, észrevesszük, hogy bár nem találunk két egyforma példányt, mégis felismerjük azokat színükről, leveleikről, formájukról. Egy fa magjában genetikai és energetikai mintákat is találunk a kifejtett példány formájára. A fraktálok, olyan leíró algoritmusok, melyek fizikailag rögzítik például egy fa sejtjeinek, sajátosságainak háromdimenziós koordinátáit.

TALMUDI FOGALMAK XIX. RÉSZ

לפנים משורת הדין

105. Lifnim misurat hádin – Szó szerint: „a törvény előírásain túl”. Egy jogról való lemondás, amit a polgári jogban alkalmaznak (**diné mámonot**), olyan esetben, amikor a törvény betűje a pereskedőt bizonyos jogokkal felruházza, de ő nagylelkűen lemond erről a másik fél javára. Habár **Bölcseink** nem minden esetben köteleztek a **lifnim misurat hádin**, „a törvény előírásain túl” elv szerinti cselekvésre, általában javasolták ezt. A **Talmud** szerint **Jeruzsálemnek** azért kellett pusztulnia, mert lakói szigorúan csak a törvény előírásai szerint jártak el.

למפרע

106. Lömafréa – Nem a helyes sorrendben, visszamenőleg. **1.** Ha valaki a **Smát** vagy a **Mögilát (Eszter tekerce)** nem a megfelelő sorrendben olvassa, hanem felcseréli a versek vagy fejezetek sorrendjét és a későbbit olvassa előbb, nem teljesítette kötelezettségét. Ez az elv a legtöbb olyan esetre vonatkozik, amikor egy parancsolat megtartásához el kell mondani a **Biblia** bizonyos szakaszait. **2.** Amikor egy cselekedetnek vagy eseménynek visszamenőleges hatása lehet. Így például, ha egy tanúról kiderül, hogy hamis tanúvallomást tett, összes tanúvallomása, amit a hamisnak bizonyult vallomást követően mostanáig tett visszamenőlegesen érvénytelenné válik. Lásd még: **Brérá**.

לא ראינו אינו ראיה

107. Lo ráinu éjno röájá – Egy cselekedet meg nem történtét nem bizonyítja egy olyan vallomás, mely szerint a vallomást tevő azt nem látta. Általában azt a tényt, hogy a tanúk nem láttak egy bizonyos eseményt, a bíróság nem fogadja el perdöntő bizonyítékként arra, hogy az nem történt meg. Vannak azonban bizonyos esetek, amikor a tanúk hiánya fontosnak bizonyul. Így például, ha nincs olyan tanú, aki tanúsítaná, hogy egy olyan esemény, amely rendszeresen a nyilvánosság előtt történik, valóban meg is történt, ezt a negatív bizonyítékot olykor figyelembe veszik.

מאכל בן דרוסאי

108. Mááchál Ben Droszáj – Szó szerint: „Ben Droszáj étke”. Az az étel, melyet már a szombat beköszönte előtt részben megfőztek, a szombatnapon is a tűzön hagyható abban az esetben, ha már a szombat beköszönte előtt is valamelyest ehető volt. Az ilyen, fogyasztásra alig alkalmas ételt nevezik **Ben Droszáj** étkének. **Ben Droszáj** a talmudi korban élő rabló volt, akinek sohasem volt ideje, hogy rendesen megfőzze étkét (**mivel szinte állandóan szökésben volt**). **Mááchál Ben Droszáj**-nak tekinthető az az étel, melyet félig (**vagy, más vélemény szerint, egyharmadában**) megfőztek.

EMBERBARÁT HETILAP NAGYFUVAROS ZSINAGÓGA

ב"ה

NAGYFUVAROS UTCAI TEMPLOM IMAREND NOVEMBER 1. – 30. KÖZÖTT

1.	szerda		8.00	16.00	17.
2.	csütörtök		7.00	16.00	18.
3.	péntek	⚡ 16.06	7.00	16.00	19.
4.	szombat	VÁJÉRA Vége: 17.11	8.00	16.30	20.
5.	vasárnap		8.00	16.00	21.
6.	hétfő		7.00	16.00	22.
7.	kedd		7.00	16.00	23.
8.	szerda		7.00	16.00	24.
9.	csütörtök		7.00	16.00	25.
10.	péntek	⚡ 15.56	7.00	16.00	26.
11.	szombat	CHÁJÉ SZÁRÁ Vége: 17.02 ÚJHOLD HIRDETÉS	8.00	16.15	27.
12.	vasárnap		8.00	16.00	28.
13.	hétfő	<i>JAJM KIPPUR KOTAJN</i>	7.00	16.00	29.
14.	kedd	<i>ÚJHOLD</i>	7.00	16.00	1.
15.	szerda		7.00	16.00	2.
16.	csütörtök		7.00	16.00	3.
17.	péntek	⚡ 15.47	7.00	16.00	4.
18.	szombat	TOLODOT Vége: 16.55	8.00	16.00	5.
19.	vasárnap		8.00	16.00	6.
20.	hétfő		7.00	16.00	7.
21.	kedd		7.00	16.00	8.
22.	szerda		7.00	16.00	9.
23.	csütörtök		7.00	16.00	10.
24.	péntek	⚡ 15.41	7.00	16.00	11.
25.	szombat	VÁJÉCÉ Vége: 16.50	8.00	16.00	12.
26.	vasárnap		8.00	16.00	13.
27.	hétfő		7.00	16.00	14.
28.	kedd		7.00	16.00	15.
29.	szerda		7.00	16.00	16.
30.	csütörtök		7.00	16.00	17.

H
E
S
V
Á
N
K
I
S
Z
L
É
V

300 nácit ölt meg minden idők legrettegettebb női mesterlövésze I. rész

A történelem legeredményesebb női mesterlövészeinek címével egy szovjet–ukrán katonanő, **Ljudmila Pavlicsenko** büszkélkedhet, aki a második világháború alatt rekordnak számító 309 ellenséges katonával végzett. A sztálini vezetés anynyira büszke volt a fiatal nő hadszíntéren szerzett érdemeire, hogy még az USA-ba is elküldték őt követként, ahol az elnökkel és a first ladyvel találkozott.

Nem akart ápolónő lenni, inkább fegyvert fogott

Ljudmila Mihajlovna Belova egy Kijev melletti kisvárosban, **Belaja Cerkovban** született 1916-ban, orosz származású, gyári munkás édesapa és ukrán, tanítónő édesanya gyermekeként; kisiskolás korától kezdve jeleskedett atlétikában és különböző sportokban, gyakran maga mögé utasítva fiútársait, majd középiskolásként – a család ekkor már **Kijevben** élt – érdeklődése a sportlövészet felé fordult. Az anekdota szerint egyik fiú osztálytársa gyakran dicsekedett, mennyire kiváló eredményeket ért el lövészetben, mire **Ljudmila** annyit reagált: „Igen? Ennél még én is jobban tudok löni!”, ami nem csak üres frázisnak bizonyult.

Alig 16 évesen **Ljudmilát** férjhez adták egy **Alekszej Pavlicsenko** nevű férfihoz, akitől egy fia született, a házasság azonban hamar felbomlott, a lány visszatért az iskolapadba, tanulmányait estin végezte, miközben nappal egy fegyvergyárban dolgozott, illetve szülei segítségével gondoskodott a kisfiáról. 1937-ben beiratkozott a **Kijevi Egyetem történelmi szakára**, azonban félbeszakította a tanulmányait, és önként jelentkezett katonai szolgálatra, amikor 1941 nyarán **Németország a szovjetekkel** kötött meg nem támadási szerződést felrúgva inváziót indított szülőhazája ellen.

A **Vörös Hadseregben** nem számított rendhagyó dolognak a nők besorozása, mintegy 800 ezer szovjet nő harcolt a fronton a világháború idején, **Ljudmila** jelentkezését mégis el akarták utasítani, azt javasolták neki, legyen inkább ápolónő; kiváló sportlövészi képességeinek köszönhetően mégis meggyőzte az illetékeseket, akik a mesterlövészi tréning felé irányították. A **szovjet** hadvezetés meg volt győződve róla, hogy a nők nagyobb türelmüknek és a finom motorika iránti érzéküknek köszönhetően jól alkalmazhatók mesterlövészként, ezért 2000 hölgyet képeztek ki erre a feladatra, akiknek csupán a negyede élte túl a háborút.

Ő lett a szovjetek leghalálosabb lövésze

A kiképzést követően **Pavlicsenko** a híres partizánhősről, **Vaszilij Csapajevről** elnevezett 25. számú lövészadosztályhoz került, **Moldovában**, majd **Odesszánál**,

300 náciit ölt meg minden idők legrettegettebb női mesterlövésze I. rész

végül **Szevasztopolnál** kellett szembe szállnia a **német** és **román** erőkkel. Saját elbeszélése szerint teljesen megszeppent, és alig bírta moccani félelmében, amikor első nap a frontra került, és rádöbrent, élesben kell embereket lelőnie, akik őt próbálják eltenni láb alól, azonban, amikor az ellenség kilőtte közvetlenül mellette harcoló bajtársát, hirtelen vérszemet kapott, és megtáltosodott.

A következő alig egy év leforgása alatt **309 ellenséges katonával végzett**, köztük **száz német tisztel** és **36 mesterlövészszel** – utóbbiak likvidálására gyakran külön utasítást kapott parancsnokaitól, akik elismerően szemlélték **Ljudmila** hihetetlen teljesítményét, és szándékosan osztották be őt kifejezetten veszélyesnek számító küldetésekre. Egy-egy mesterlövészpárbaj során **Ljudmila** gyakran napokat töltött teljes mozdulatlanágban a fagyos talajon, miközben ellenfelével próbálták egymást levadászni, és mindegyik alkalommal ő kerekedett felül. A legenda szerint többször sikerült neki a bravúr, hogy egyetlen lövéssel két embert is leterítsen; áldozatait illetően sohasem tanúsított megbánást, mint mondta, „**minden egyes megölt némettel szovjet apák, anyák és gyerekek életét mentettem meg**”.

Ljudmilára a szerelem is rátalált a fronton, egyik szakasztársával, a szintén mesterlövészként szolgáló **Leonyid Kicenko alhadnaggal** rövid ismeretség után összeházasodtak, férje azonban **1942** márciusában aknatűz áldozata lett, holttestét ő menekítette ki a tűzvonalból, és hozta vissza a táborba. Hősünket sem kímélte a háború, küldetése során több alkalommal tüzérségi sokkot kapott, és négyszer komolyabban megsérült; a **szovjet propaganda** igyekezett minél nagyobb hírverést csapni a rekordáldozatot szedő mesterlövészsnőnek, akit „**a Halál asszonyaként**” emlegettek és elhalmoztak ki-tüntetésekkel, így idővel a **németek** előtt is ismertté vált a neve, és szándékosan kezdtek vadászni rá.

Kioktatta az amerikaiakat gendertémában

1942 júniusában Szevasztopolnál az ekkor már őrnagyi rangban szolgáló **Pavlicsenko** súlyos sérüléseket szenvedett, amikor szakaszát ágyútűz alá vették, őt pedig aknarepeszek találták el; a hadvezetés jobbnak látta, ha a hős mesterlövész élve hagyja el a frontot, mintsem a háború áldozatainak számát gyarapítaná, ezért tengeralattjáróval kimenekítették a körbezárt városból, és egy hónapon keresztül kórházban ápolták. Felgyógyulását követően sem tért vissza a frontra, inkább propagandafeladatot kapott: a **Vörös Hadsereget** és a **nácik** elleni hősiesség honvédő küzdelmet kellett népszerűsítene a szovjetekkel szövetséges országok számára.

Folytatjuk...

Ismeretlen zsidók nyomában LXV. Baumhorn Lipót I. rész

Baumhorn Lipót (Kisbér, 1860. december 28. – Budapest, 1932. július 8.) magyarországi zsidó építész. Művei közül kiemelkednek az általa nagy számban tervezett, országszerte megépített zsinagógák.

Épületein a késő eklektika és szecesszió stílusok formajegyei és törekvései egyszerre megfigyelhetőek. A nagy (**kupolás**) terek szecessziós jellegű megoldásában egyedülálló és szinte iskolát teremtő módon járt el. Tervezői munkássága nem kizárólag zsinagógák tervezésére terjedt ki: takarékpénztárai, iskolái, lakóépületei, palotái szintén kiemelkedő jelentőséggel bírnak.

Az **1860**-ban **Kisbéren** született, kora egybeesett a magyar zsidóság emancipációjával, a magyar zsidó polgárság, a **Gründerzeit** addig soha nem látott gazdasági boomjával (**amely nemcsak megrendelőjük, de finanszírozójuk is volt a zsidó imaházaknak**), tágabb értelemben a magyar zsidóság asszimilációjával, amely soha nem sejtett lehetőséget teremtett az évszázados diszkrimináció és elnyomatás után.

E kor közhangulatát nagymértékben befolyásolta az **1882–83**-as **tiszaeszlári** vérvád és az azt övező antiszemitizmus, nemzetközi vonatkozásban a **Dreyfus-ügy**, illetve annak negatív hatásaként a zsidóság bizonyos köreibben **Herzl Tivadar** révén kibontakozó cionizmus.

A kor vallási vonatkozásban is megosztott: a magyar zsidóság két, illetve három részre szakad. Ilyen politikai-, társadalmi-, vallási környezetben szocializálódott **Baumhorn Lipót**, aki a **bécsi Technische Hochschulében König, Ferstel** és **Weyr** neves építész professzorok tanítványaként folytatta tanulmányait. Hazatérve építészként szembesülnie kellett a magyarországi építészetben belüli két domináns irányzattal: a birodalmi megrendelésekre is számot tartó, akadémikus jellegű historikus irányzattal, amelyet **Alpár Ignác** neve fémjelzett, és a nemzeti stílus megfogalmazásán fáradozó **Lechner Ödönnel** és körével, a kor és a századforduló legkiválóbb építészeivel, **Lajta Bélával**, **Komor Marcell**-el, **Jakab Dezsővel**, akik a magyar szecesszió és a népművészet által ihletett nemzeti stílus kialakításán fáradoztak. **Baumhorn 1883–1894** között a **Pártos és Lechner** tervezőirodában dolgozott, amely időszak egész munkásságára meghatározó jelentőséggel bírt: nagyvonalú, könnyed rajzkészség, finom és gazdag részletképzés. **1899**-ig több olaszországi tanulmányúton bővítette ismereteit. **1888**-ban megnyerte az **esztergomi zsinagógára** kiírt tervpályázatot és a zsinagóga kivitelezését, ez volt első munkája. **1894**-től önállóan dolgozott, később vejével, **Somogyi Györggyel**. Részt vett a fővárosi iskolaépítési program és több vidéki tanintézmény megvalósításában is (**pl. a Gömb-Csata utcai iskola, 1910**).

Baumhorn Lipót e bonyolult, lüktető, nagy kihívásokkal teli korban mind művészeti vonatkozásban, mind vállalkozói mivoltát tekintve jól tájékozódott. Az **1867**-es **kiegyezés** után, a gazdasági fellendülés a zsidó templomépítészetre is kihatott. Ebben jelentős szerepe volt neki, aki nemcsak tervező művészként, de vállalkozóként is rendkívüli képességekkel rendelkezett.

Egészen 1932-ben bekövetkezett haláláig folyamatosan alkotott. Utolsó munkáit vejével készítette.

Baumhorn Lipót a magyarországi zsinagógaépítészet kétségtelenül legnagyobb egyénisége. Több évtizedes alkotói tevékenysége nagy részét zsinagógák tervezése és építése tette ki. Ilyen lenyűgöző számú és magas művészi színvonalú életművel talán csak a színházépítő **Fellner és**

Ismeretlen zsidók nyomában LXV. Baumhorn Lipót I. rész

és **Helmer** rendelkezik. Stílusára rendkívüli módon hatott a lechneri eklektikus komponálási mód, amelyhez keleties, illetve reneszánsz, barokk, nem ritkán szecessziós ornamentikát alkalmazott. Épületein szinte mindig megjelennek a Lechner és követői által alkalmazott téглаívek, a homlokzaton végigfutó hangsúlyos függőleges lizénák, amelyek túlemelkedve a főpárkányon a gótika égbetörő hatására emlékeztetnek.

Maga a zsinagógaépítészet a kor építésze számára viszonylag új terrénum. Bár olyan nagyszerű elődök szolgáltak modellül, mint a **Dohány utcai zsinagógát építő bécsi Ludwig Förster**, vagy **Rumbach utcai zsinagógát építő fiatal Otto Wagner**, ezek stílusa már nem felelt meg a századvég modern szellemiségének. A neológ zsidóság monarchia-szerte egyéni arculatú, individuális motívumokkal díszített, látványos zsinagógát akart, **orgonazenével és bimával**. **Baumhorn** kitűnően ráérezett e sokféle igényt és szándékot képviselő zsidó közösség ízlésére, elvárásaira.

Egy zsinagógaépítő számára – éljen bárhol és bármikor, valahol mindig a **Bibliából** ismert **Salamon temploma** a főinspirátor, a modell, az irányadó, az etalon. **Baumhorn Lipót** és kortársai számára is fontos volt, hogy **Jeruzsálem** ókori építészetéről, a **Salamon templomról** valamiféle elképzelése legyen. Ennek kialakításában nagy szerepet játszottak a **19. századi közel-keleti** ásatások, **Moses E. Lilien** varázslatos **lírai-biblikus képei**, amelyek az építészeti motívumok gazdag tárházát képviselték és analóg módon valószínűleg a legrégebbi **izraeli** templomépítészet alapjául is szolgáltak.

Baumhornnak azok a legsikerültebb és legkorszerűbb alkotásai, ahol a díszítő elemek kevésbé dominálnak, és a sajátos hatást az épület nagy tömegében megjelenő tipikus keleti gyökerű formaelemek adják. A szecesszió határozott konstruktív vonulatának tekinthető a **ceglédi, újvidéki, losonci, gyöngyösi** és a **budapesti, Aréna úti zsinagóga**. A **szegedi, újvidéki** és a **Páva utcai** ezen felül részletképzésének gazdagsága, rendkívüli finomsága, mégis egységes megformálása révén emelhető ki. Mikor templomainak tervét precíz vallási kontextusba illeszti, mesterét, Förstert követi, ahol minden részlet pontosan kidolgozott ikonográfiai programnak van alávetve.

A **fiumei zsinagógánál (1895)** már markánsan jelentkeznek a **baumhorni** templomépítészet formajegyei. Ez élete fő művének, a **szegedi zsinagógának** mintegy előzményének tekinthető: az iszlám-mór és az itáliai reneszánsz építészetet idéző gazdag rajzolat a **Lechner-féle** díszes diadalív, a frigszekrény fölötti kissé bizáncias, kissé indiai hangulatot árasztó kupola. A **temesvári zsinagóga (1899)**, a **fiumeihez**, a **szegedihez** és a **szolnokihoz** hasonlóan két korábbi itáliai tanulmányútja hatását viselik. A **szegedi zsinagóga** – a szakirodalom szerint is „**a világ talán legszebb zsinagógája**.” „**Fantasztikusan káprázatos, megannyi bonyolult részletétől megszédül a fej, és elakad a lélegzet**.” A már évtizedek óta tervezett **zsinagógát Lów Immánuel szegedi főrabbi** ösztönzésére, és aktív közreműködésével **1903-ban** avatták fel. Építészettörténeti előzményeként a **firenzei reneszánsz dóm** gazdag felületi díszítésű, mégis tektonikus méltóságát, a **pisai román-gót dóm** szinte anyagtalán légiességű plasztikáját említhetjük.

A metszet és az alaprajz **Baumhorn** jellegzetes szerkesztésmódját követi, amely a monumentális műveinél követett, lényegében görögkereszt alaprajzi forma, négy irányba egyformán nyújtott hajókkal, amelyek a saroktornyok közötti timpanonnal lezárt oromfalakban végződnek. Négy oszlop tartja a karzatot és a kupolát. A kupolaszerkezet klasszikus megoldású: a pilléreket hatalmas félkörös boltívek kötik össze.

RECEPT-TÁR

Rizzsel töltött szőlőlevél

A görög eredetű töltött szőlőlevelet – más néven a dolmadest – több mediterrán nemzet is a magáénak követeli. Amíg azonban ők egymással vitatkoznak, mi megmutatjuk, hogyan készül a Kréta-szigetéről származó változat.

Hozzávalók: 4 főre

A csomagoláshoz:

- 30 dkg pácolt szőlőlevél (üveges vagy konzerves)
- 1 ek citromlé
- szükség szerint víz

A töltelékhez:

- 1 ek olívaolaj
- 1 db vöröshagyma
- 2 ek fenyőmag
- 10 dkg apró szemű rizs
- 2 ek mazsola
- 1,2 dl víz
- 2 ek aprított petrezselyem

Elkészítés:

A hagymát és a petrezselymet vágjuk apróra. Egy lábasban melegítsük fel az olívaolajat, és tegyük rá a felaprított vöröshagymát. Dinszteljük meg. Ha már szép aranybarna színű a hagyma, adjuk hozzá a fenyőmagot és pirítsuk meg. Adjuk hozzá a rizst és alaposan keverjük össze a hagymás, magvas alappal. Ezután adjuk hozzá a mazsolát is, és kevergetve főzzük, amíg a rizs opálos nem lesz. Ezt követően öntsük fel az egészet vízzel.

Lassú tűzön, fedő alatt főzzük kb. 10 percig, amíg a rizs magába szívja a vizet. Ha ez kész, vegyük le a tűzről és várjuk meg, amíg langyosra hűl a rizses keverék. Szórjuk meg a korábban szintén apróra vágott petrezselyemmel, és ezzel el is készültünk a töltelékkel.

A szőlőleveleket mossuk meg hideg vízben, majd csepegtessük le és tegyük kéztörölő papírra, hogy az a maradék vizet is felszívja róla. A töltéshez a leveleket helyezzük el úgy a vágódeszkán, hogy azoknak az erezete felfelé nézzen. Minden levélre kanazzunk 2 evőkanálnyi rizsből, majd tekerjük fel őket szorosan, mintha csak töltött káposztát készítenénk. A végeiket próbáljuk meg behajtogatni a töltelék közepe felé, hogy főzés közben nehogy kinyíljanak és kihulljon belőlük.

Ha minden szőlőlevelet megtöltöttünk, tegyük őket szép, katonás sorrendben egy mély lábosba, majd öntsük fel annyi vízzel, hogy az ellepje a töltött leveleket. Öntsük rá az evőkanál citromlevet is, majd fedő alatt, lassú tűzön kb. 50 perc alatt főzzük készre. Tálalásnál kínáljunk mellé egy pohár száraz fehérbort.

Elkészítési idő: kb. 50 perc

Forrás: (streetkitchen)

Izrael-Svájc 1-1 a Pancho Arénában

Hatalmas skajach (gratuláció) a magyar zsidóság vezetőinek. A BZSH elnökének Messter Tamásnak, a MAZSIHISZ elnökének Dr. Grósz Andornak, BZSH-MAZSIHISZ ügyvezetőjének Dr. Kunos Péternek, Az Élet Menete Alapítvány alapítóinak Gordon Gábor és Dr. Verő Tamás főrabbinak, Radnóti Zoltán főrabbi, Deutsch Péter főrabbi uraknak, Dr. Róna Ivánnak (úgy tudom, hogy ötletgazdája), a központi titkárságnak (Kada Zsuzsa, Rózsa Katalin) a SZOCHNUT munkatársainak, a biztonsági szolgálat vezetőjének (Gönczi Péter) és csapatának, mindenkinek, aki részt vett abban (bocsánat, akiket esetleg kihagytam), hogy az izraeli válogatott mérkőzésre a Magyarországon élő zsidók kilátogathassanak.

A „Síp utca” megszervezte, hogy a regisztrált személyek busszal közösen mehessenek a felcsúti mérkőzésre, találkozó az Új Hidegkuti Nándor stadionnál volt. A szervezők biztosították a kóser „büfét” a kilátogatóknak. Az izraeli himnuszt közösen énekeltek magyar és izraeli drukker megható pillanat volt, lobogtak az izraeli zászlók, mintha csak otthon lennének, (igaz ott 50.000 ember előtt játszanának). Több száz magyar zsidó buzdította a játékosokat, Izraelből két repülő hozta a fiatal drukkerket. Jó volt látni, hogy a magyarországi zsidó felekezetek együtt részt vettek az eseményen. A mérkőzés jó hangulatban telt, atrocitásról nem hallottunk. Köszönjük Magyarország vezetőinek, hogy itthon biztonságos körülmények között megrendezhették a mérkőzést.

Összefoglaló:

Izrael 1-1-es döntetlent játszott Svájjal a jövő nyári labdarúgó Európa-bajnokság selejtezősorozatának szerdai mérkőzésén, Felcsúton.

A 36. percben Ruben Vargas szerzett vezetést a vendégeknek, majd a 88. percben Shon Weiszmann egyenlített. A mérkőzést Svájc emberhátrányban fejezte be. A Fradi izraeli válogatott labdarúgója Abu Fani végig a pályán volt.

A találkozót a palesztin-izraeli fegyveres konfliktus miatt kellett elhalasztani októberben, és ugyanez az oka annak, hogy semleges helyszínen, a Pancho Arénában pótolták. Svájc győzelemmel biztosan kijutott volna a jövő nyári, németországi kontinenstornára, de a döntetlen is kedvező eredmény számára, mert így az utolsó két forduló előtt megtartotta a kényelmesnek tűnő négy pontos előnyét a harmadik Izraellel szemben.

A selejtezőcsoportok első két-két helyezette jut ki az Európa-bajnokságra. A maradék négy helyből egy a házigazda németeké, háromért pedig a márciusi pótselejtezőn 12 csapat küzdhet meg elődöntő-döntő rendszerben a Nemzetek Ligája sorrendje alapján. Az izraeli csapat szombaton a román válogatottat fogadja a Pancho Arénában.

Fuvarpress

EMBERBARÁT HETILAP NAGY FŰVÁROS ZSINAGÓGA

ב"ה

REJTVÉNY, AGYTORNA (SÁBESZ UTÁNRA)

	ÉRTÉKES SZÖRME	SAJT-FAJTA	KELT TESZTÁBÓL SÜTIK	ÍZ ÉS ILLAT	A PARKOLÓ JELE	TORNAELEMI	EMÓCIÓT KIFEJEZŐ	A POÉN 1. RÉSZE
	▶							
	FORTE, RÖVIDEN SEBEN KÉPZŐDIK				NUMERO, RÖVIDEN KISKÖRE HATÁRAI			
	HAMIS INDÍTÉK					A CINK VEGYJELE MEG-ELÉGELO		
	FELÉ BÁMUL							
	CSUPÁN							
A POÉN 2. RÉSZE	CELSIUS, RÖVIDEN A RABSÁG JELKÉPE	HÚS-SZELET!	NYÚLÁNK VADÁSZ-KUTYA	ZÁRT SPORT-CSONAK	(FIATAL) MACSKA KORSÓ-BAN VANI		HÁLÁVAL EMLEGET LAZA BU-GAJÚ FŰ	
FEL-VÉDŐT VISELŐ					SIEMENS, RÖVIDEN CELEB-RÁLÓ	NAGY-MACSKA LOKÁL		
NAGY-DARABI		ZÓLYOM FOLYÓJA TÁVOZIK A CÉGTŐL			AFRIKAI ORSZÁG NÁPOLYI TÁNC			
LIBÉRIÁS INAS				AJTÓT NYITÓ TYÚK, NÉPIESEN			IPSZILON ÁLLATÓVI JEGY	
A CSODÁL-KOZÁS SZAVA	AKTA ELEME A FELÉ				UTÓD FINOM KELME		BUSZ ELEJE! A FÖLDRE HELYEZŐ	
ÉNEKEL-HETŐ KÖL-TEMÉNY			FÉLREÁLL AZ ÚTBÓL A TULAJ-DONÁBAN			ELŐKELŐ LITER, RÖVIDEN		
KATONAI SZÁLLÍTÓ-OSZLOP			SZALMA-RAKÁS GRÍZ				SZÁNTÓ-ESZKÖZ PORTÉKÁT CÍMKÉZŐ	
ÁLMOSS VÉZÉR FIA				BUKÓSZÉL TÁNCCKAR TAGJAI		ELEKTRO-MOSSÁG TÚLRA ROHAN		
LÁPOZNI KEZDI		HANG-SZER ÉGHAJLAT			BURKO-LATSÚLY TALÁL			UGYANI NÉPI MÉRTEK
AMPER, RÖVIDEN	LEMEZRE VÉSÉS ŐRÖKSÉG-JELZŐI				LEPELLEL BEFED HELSINKI POLGÁRA			
TÖMI MAGÁBA AZ ÉTELT		HATÁRO-ZOTT NÉVELŐ TARTÓ		JÁRDÁT BEHINT NYAK-PRÉM				HASZNÁL AZ OR-VOSSÁG
HÁZAT EMEL GIGA, RÖVIDEN			NAGY SZÁM FADARAB VÉGEI				VERSEBELI SÓHAJ PUSKA RÉSZEI	
					OSZTRÁK ÉS SPANYOL AUTÓJEL		NAGY-HATALOM RÓMAI 1-ES	
LEMEZ-JÁTSZÓ	F				!?	RANGOS KATONA		

Ez a kiadvány Szent szövegek idézeteit és azok magyarázatait tartalmazza. Kérjük ne dobja ki!
TALMUD TORA Alapítvány számlaszáma: 11705008-20413002-00000000

IMAI DŐK, GYERTAGYÚJTÁS, IDŐSEK KLUBJA ESEMÉNYEK

2023. Nov. 17. – 2023. Nov. 24.

DÁTUM	REGGEL	ESTE
17. péntek	07:00	16:00
18. szombat	8:00	16:00
19. vasárnap	8:00	16:00
20. hétfő	7:00	16:00
21. kedd	7:00	16:00
22. szerda	7:00	16:00
23. csütörtök	7:00	16:00
24. péntek	7:00	16:00

Gyertyagyújtás és Szombat kimenetele Budapesten

DÁTUM	ESTE	DÁTUM	ESTE
17. péntek	15:47	18. szombat	16:55
24. péntek	15:41	25. szombat	16:50

POÉN SAROK

- Te, miért van annak a szókének le-
égve a füle?
- Mert csöngött a telefon és a vasalót
vette fel.
- És a másik?
- Hívni akarta a mentőket.

Péntek este köszöntötte kilénc Darvas György főgondnok urat 70.-ik születésnapja alkalmából, zsinagógánk tagjai ajándékkal és tortával kedveskedtek. Gyuri felesége Cser Erzszi is megköszönte a jelenlévőknek, amit Gyuriért tett a közösség.

Pót választást tartottunk zsinagógánkban. Gratulálunk Smulovics Róbert úrnak, aki a BZSH-MAZSIHISZ küldöttség tagja lett egyöntetű szavazattal.

Szalczér Gyula és Györgyi itt vannak Izraelből, péntek este ellátogattak a zsinagógánkba, ahova évtizedeken át jártak.

Csütörtökön Ezra ben Zvulunt felhívtuk a Tórához születésnapja alkalmából, az elnök és a közösség köszöntötte, betegsége után újra itt volt közöttünk.

Genizá - "elrejtés"

Így nevezik azt a raktárat vagy ládát a zsinagógában, amelyben a hiányos, sérült, elnyűtt imakönyveket, megrongálódott kegytárgyakat rejtik el. Ezeket egy idő után kiviszik a temetőbe és eltemetik. Felbecsülhetetlen kultúr-
történeti értékük van azoknak a genizáknak, amelyeket 1896-ban fedezett fel Solomon Schechter egy kairói zsinagógában.

EMBERBARÁT IDŐSEK KLUBJA

„IDŐSEK KLUB” -ja, rendezvényeire várjuk kilénc tagjait. Várjuk tagjaink szíves megjelenését és ötleteiket, melyekkel segítik a klub működését. Következő klubrendezvényt november 22.-én, szerdán délelőtt 10:00 órától tartjuk a földszinti klubteremben.

Nagy Fuvaros utcai Templomkörzet Emberbarát Templomegylet

Budapest. 1084
Nagy Fuvaros utca 4.
Tel: 334 27 31
Email: nagyfuvaros@gmail.com
<https://www.facebook.com/Nagyfuvaros4>
Felelős kiadó: Streit Sándor
Szerkesztő: Streit Gábor